

ΑΡΜΕΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΤΟΥ ΒΡΤΑΝΕΣ ΠΑΠΑΖΙΑΝ

ΤΟ ΠΟΤΑΜΑΚΙ

ΤΗΝ Ἀνατολή (ἢ παράδοσις δὲν ἀναφέρει σὲ πῶς μέγας ἀπώβησ), ζῶσε μὴ φορὰ ἔνας μεγάλος, πλούσιος βασιληῆς.

Ζῶσε ὅπως ζῶσαν ὅλοι οἱ ἀνατολίτες τῶν ὀφθαλμῶν, πλουσιόπαροχα καὶ μὲ μεγαλοπρέπεια.

Τοὺς ὑπάρχοντες του, τοὺς ἔστρεψε ἡ δυστυχία καὶ ἡ κακομοιρία, μὴ αὐτὸν δὲν τὸν ἔνοιαζε καθόλου. Ἐχίψε καινούργια παλάτια, εἶχε ἀρέτοιγες γυναῖκες, καὶ αὐτοὶ οἱ πρίγκηπες καὶ οἱ αἰλικκοὶ του περνοῦσαν εὐχάριστα κοντὰ του.

Τὰ παλάτια του ἦσαν τὸ ἕνα πῶς εὐρύχωρο ἀπὸ τὸ ἄλλο, οἱ κήποι του περιφέρῃσι γὰρ τὴν ὀμορφίαν του.

Ὁ τύραννος ὅμως ἐξακολουθοῦσε νὰ χιτῆ νέα παλάτια καὶ νὰ φτενῆ νέους κήτους, χωρὶς νὰ γνοιάζεται γιὰ τοὺς κόπους καὶ τὴν ἐξάντληση τῶν ὑπάρχοντων του.

Οἱ δούλευτες δὲν εἶχαν τελειωμὸ. Μὰ καὶ τὶ μπορούσε νὰ τὸν ἐμποδίσῃ; Δὲν εἶχε τάχα ἀπέραντες γαῖες; Ἡ μισὴ χώρα ἦταν χτήμα του, προσωριμῆν γιὰ παλάτια, γὰρ κινήσιμα, γιὰ τὴν ἀνάγκη σου! Μήπως τοῦ ἔλειπαν ἐργατικά χεῖρα; Μήπως δὲ χρησιμοποιοῦσαν τὸν ἰδωτὰ καὶ τὴν ἄνδρα τῶν ὑπάρχοντων; Καὶ αὐτὸν ἐξοχόταν ἢ ὄρεξις δὲν μπορούσε τάχα νὰ χιτῆ καὶ φρούρα οὐλόκληρα μὲ τὰ πτώματά τους; Καὶ τὶ δὲν εἶναι ἰσχυρὰ νὰ κινή ἕνας ἀνατολίτης τίφανος...

Καὶ μὴ μὲρα τὸν κατήρῃς ἀφαρὰ νὰ φῆ ἔρη ἕναν μεγαλοπρεπέστατο, ἀπέπνιτο κήπο, ἕναν κήπο πῶς γὰρ νὰ τὸν περάσῃ; ἀπὸ τὴν μὴν ἀρχὴν στήν ἄλλη, θὰ ἔστρεπε νὰ περνατῆς μέρες καὶ μέρες, ἕναν κήπο μὲ λογγῆ-λογγῆ δένδρα καὶ λουλούδα, ποτῖα καὶ θῆρα.

Τὴ φαντασίαν του αὐτὴ τὴν ἔβαλε ἀμέσως σὲ πρῶην. Κι' ὁ κήπος ἄρχισε νὰ φτενέται καὶ νὰ μανδρωνεταί μὲ τοὺς κόπους καὶ μὲ τὸ αἷμα τῶν ὑπάρχοντων του, τοὺ δούλευσαν γάτο ἀπ' τὸ χωριότασι τῶν ἀνθρώπων τοῦ Βασιληῆ.

Τὸν καιρὸ αὐτὸ ἡ πεῖνα καὶ ἡ ἀρροστεῖες ἔθῃσαν τὴν χώρα. Καὶ ὅμως ὁ βασιληῆς ἦταν κατενθουσιασμένος μὲ τὸν κήπο του καὶ δὲν εἶχε ἰδέα γιὰ τὴν πεῖνα καὶ τὰ βασίαια τοῦ λαοῦ του...

Ἄζαφρα, μὴ μὲρα, ἕνα ποταμῖα πῶς ἔχονταν ἀπὸ μακρονὰ ἕνα βουνά, καθιέρησε πρὸς τὸν κήπο τοῦ βασιληῆ.

Ἀπὸ πῶς ἔχονταν; Πῶς μπῆκε στὴν χώρα; Κανένας δὲν ἤξερε.

Εἰδοποίησαν εὐθὺς τὸ βασιληῆ γιὰ τὸν ἀνέλπιστο αὐτὸν μουσαφίρη.

— Καὶ τὶ μ' αὐτὸ; Καλῶς ὄπως! εἶπε ὁ βασιληῆς. Θὰ μὴ ποτῖν τὸν κήπο μου.

Ἄνοιαν λοιπὸν γιὰ τὸ ποταμῖα δρόμο, γιὰ νὰ μπορῆ νὰ τρέχῃ καὶ νὰ κελαιρῆ στὸν κήπο, νὰ ποτῖν τὰ δένδρα, νὰ κρηφοριλῆ μὲ τὸ χορτάρι, νὰ γαιδεύῃ τὰ λουλουδάκια...

Τὶ ἔγινε ὅμως ὕστερα;

Τὸ ποταμῖα, ἄρχισε νὰ φουσιῶν, καὶ μεγαλῶν, ν' ἀλλάξῃ δρόμο καὶ μὴ φορὰ, ἐκπληκτὸς ὁ βασιληῆς καὶ οἱ αἰλικκοὶ του εἶδαν, πῶς τὸ ποταμῖα αὐτὸ πλημμύρισε ὅλο τὸν κήπο, ἔγινε πῶς ὀρημητικό, χιτῆσε παντοῦ καὶ παρῆσανε τὰ πάντα. Μέρα μὲ τὴν ἡ-

χωρὶς νὰ σκεφτῶν πῶς τὸν κίνδυνον πῶς εἶχε διατρέψῃ, τὸν ἐχτίπισα μὲ τὴν γροθιά μου δυνατὰ στὸ πρόσωπό του...

Ἐκεῖ μὲρες ἀργότερα, ὅταν εἶχα γίνει πῶς καλῶ, ὁ Ἐγὼς μὴν διηγήθησε πῶς εἶχε ἔβη ἀλλῆ μὴ φορὰ νὰ μὲ δὴ ἔκρινε τὸ βράδυ. Καθὼς ὅμως ἔκανε νὰ κητὴ στὴν κατάλαβε, ἔγινε ἔλειψε νὰ σποντάμῃ ἄπαιος στὴν τίγρη. Ἐπίτρεξε - καὶ αὐτὸ ἦτανε θαῦμα - ἡ τίγρη δὲν τὸν κατάλαβε. Κ' ἔτσι ἡ πόρτα νὰ φῆναι καὶ νὰ ἐνανθῆ σὲ λίγο μὲ τὸ ὄπλο του καὶ μὲ διὰ συνοδοῦς. Μόλις ἔφτασε στὴν πόρτα ὁ Ἐγὼς σημάδεψε τὴν τίγρη σὸν κεφάλι καὶ προεβόλησε. Ἡ τίγρης ἔμεινε στὸν τόπο!...

Πῶς ὅμως τὴν πρώτη φορὰ ἡ τίγρη δὲν τὸν κατάλαβε, αὐτὸ ἔμεινε μυστήριον. Ἦσως γιὰτὶ ἦταν ἀπορροζιμῆν μὲ μένα...

Κι' ὁ θεὸς μου τελειώσε τὴν διήγησί μου καὶ αὐτὰ τὰ λόγια:

— Ἀπὸ τότε, ἀνημέη μου, πάντα βλέπο στὸν ἔπινο μου διὰ φωτογράμματα μάτια τί- γροῦς καὶ πετά- γομα ἀπάνω λα- χταρισμένους...

μέρα, μάλιστα φουσιῶσε περισσότερο, ἔστρεψε μὲ πῶς μεγάλη ὄρη καὶ γροθίμει καὶ πλημμύρισε ὅτι εἶχε μῆκος του.

Κτίρια, δένδρα, μάνδρες, λουλούδια σκεπάζονταν ἀπ' τὰ νερά, παντοῦ ἀπλοῦνταν ἡ κατάσταση.

Ἐνὸ ὅμως πλημμύρισε καὶ κατέστρεψε τὰ ὑποστατικά τοῦ βασιληῆ, βγαίνοντα ἔξω ἀπὸ τὸν κήπο γινόνταν ἡρεμο καὶ ἡσυχὸ καὶ ποτῖσε τοὺς ἀγροῦς καὶ τοὺς κήπους καὶ τὸν ὑπάρχοντων.

Καὶ στὸν καιρὸ πῶς ὁ κήπος καὶ τὰ παλάτια τοῦ βασιληῆ καταστρέφονταν πλημμύρισμα ἀπὸ τὰ νερά, ἡ εὐτυχία τῶν ὑπάρχοντων αὐτῶν καὶ μεγαλῶνε.

Ὁ βασιληῆς ἄρχισε πῶς νὰ θυρώνη.

Μὰ ὅσο περισσότερο θυρώνε, τόσο περισσότερο καὶ τὸ ποταμῖα φουσιῶνε καὶ γινόνταν πῶς καταστρεπτικό.

— Διδῶσε τὸν ἀδάκρυτο μουσαφίρη ἔξω ἀπὸ τὸ βασιλεῖο μου!... φρονῶσε μὲ ὄρη ὁ βασιληῆς.

Μ' αὐτὸ δὲν ἦταν ἔπιλο. Πῶς νὰ σταματήσουν τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ, πῶς νὰ τὸ γροῦσιν πίσω πῶς τρέχει ὀρημητικά καὶ ἀδάκα, πῶς δὲν παύει νὰ μεγαλῶνῃ καὶ νὰ καταστρέφῃ!...

Ὁ βασιληῆς κόντενε νὰ σκάσῃ ἀπ' τὸ κακό του.

Συναχθῆσαν τότε οἱ πρίγκηπες, οἱ αἰλικκοὶ ὁ στρατός, οἱ ἀρχηγοὶ καὶ ἄρχισαν νὰ δοκιμάζον νὰ στρέψον τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ. Πότε ἔκαναν γυναικῖα προχόματα, τάφρους, ἀλλάζια, μὰ τὸν αἰκό.

Τὸ ποταμῖα ἐξακολουθοῦσε νὰ τρέχῃ ὅπως ποῖν καὶ ὅταν ἔχτισαν τὰ προχόματα, φουσιῶνε, πέρασε τὰ φράγματα, τὰ κατέστρεψε, ὄρησε μὲ μεγαλῶνεται δύναμι καὶ καταπλημμύρισε τὰ πάντα, παλάτια, κτίρια, ὄρηματα.

Τότε ὁ βασιληῆς ἔστειλε ἀπεσταλμένους στὴν γειτονικὴν χώρα.

— Ἀπὸ τὴν χώρα σας - διὰτῆς ὁ βασιληῆς τοὺς ἀπεσταλμένους του νὰ ποῖν στὸν βασιληῆ ἐκείνου τοῦ ποταμοῦ - μὴ κόντενε ἕνας ἀδάκρυτος μουσαφίρης. Ἦταν μικρὸς στήν ἀρχή, ὁ στρατός ὅμως ἄρχισε νὰ μεγαλῶνῃ καὶ τὸν πλημμύρισε... Γροθίμει τὰ παλάτια μου καὶ εἶχε ἔτοιμος καὶ μὲ πῶς ἀδάκα. Ἡ φουσιῶσε τὸν δρόμο, ἡ στρέψε τὰ νερά του!...

Ὅταν τὰ κόουσε αὐτὸ γειτονικὸς βασιληῆς, χαμογῆσε, καὶ ἀπὸ ἔδειξε στοὺς ἀπεσταλμένους τὴν γῆ του, ἀποκρίθηκε ἔτσι:

— Τὸ βλέπετε καὶ οἱ σῆς; Τὰ παλάτια μου τὰ πλημμύρισε καὶ τὰ γροθίμει αὐτὸ τὸ ἴδιο ποταμῖα. Δοκίμασα ν' ἀλλάξῃ τὸ ρεῦμα του, ἔχτισα προχόματα, αὐτὸ ὅμως μὲ τὰ νερά του τὰ γροθίμει ὅλα!... Ὅλη ἡ χώρα μου εἶνε στήν ἔρησιον του καὶ αὐτὸ ἀκομὴ τὸ παλάτι μου τὸ ἔχει περιουλιμένο. Ἡ ἀρχὴ του δὲ βροῖκεται στὴν χώρα μου, ἀλλὰ ἐκεῖ, ἔξω, στὰ βουνὰ κίττοις ἕνης χώρας.

Ὁ μεγάλος βασιληῆς ἔστειλε τότε ἀπεσταλμένους στὴν μακρονί, ἕνην χώρα, ἀλλὰ καὶ πάλι δὲν μπορούσαν νὰ βροῦν τὴν πηγὴ τοῦ ποταμοῦ.

Ἀπὸ ἀγνωστα βουνὰ εἶχε τὴν ἀρχὴν τοῦ ποταμοῦ καὶ ὅσο προχωροῦσε, τόσο στὸ δρόμο του αὔτανε. Πλημμύρισε καὶ γροθίμει τὰ παλάτια, ἀλλὰ τοὺς ἀγροῦς τὸν δυστυχισμένους, φτωχὸν χωρικὸν τοὺς ποτῖσε καὶ τοὺς ἔδινε ζωῆ...

Κι' ὅπως ἀναφέρει ἡ παράδοσις ὁ μεγάλος βασιληῆς δὲν ἔπαυε νὰ χιτῆν μεγάλα προχόματα, τεράστια φράγματα.

Καὶ ὅμως τὸ ποταμῖα τ' ἀναποδογρόμει ὅλα καὶ ἀκατάστατα ἔστρεψε... ἔστρεψε...

Καὶ ὅσο περισσότερα προχόματα ἔκαναν, τόσο καὶ αὐτὸ μεγαλῶνε τὴν ὄρη του καὶ σάρωνε καὶ κατέστρεψε τὰ παλάτια τοῦ βασιληῆ καὶ ξεροῖνονε καὶ ἔσπο'ε ὅλα τὰ δεσμάκι' ὅλες τίς ἀλλοσίδες...

Καὶ στὴ θέση τῶν παλατιῶν ἀπλόθησαν σιγά-σιγά νερά καὶ βάλτο. Κοι τὸ ποταμῖα δὲν τρέχει, τρέχει... Καὶ τὰ προχόματα καὶ τὰ φράγματα, ὅχι μόνον δὲν ἀναγατίζον, ἀλλὰ τὸ ἐρεθίζον καὶ τοὺ δίνουν περισσότερη δύναμι.

Καὶ προχωρεῖ καὶ καταστρέφει στὸ δρόμο του, κἄθε τι πῶς συνδέεται μὲ τὸ ὄνομα τῶν βασιληῆδων. Γιατὶ τὸ ποταμῖα αὐτὸ εἶνε ἡ δύναμι καὶ ἡ ἀλήθεια, εἶνε ἡ δικαιοσύνη, εἶνε ἡ πρόδοσις καὶ ὁ πολιτισμός, εἶνε ἡ ἐκδίκησης κατὰ τὸν τυράνον καὶ τῶν σκληροῦμένων ἡ ἀνάστασις!...

ΒΡΤΑΝΕΣ ΠΑΠΑΖΙΑΝ

Μετάφρ. Κ. Σ. Κοζόλη

